

1959 og 1981

Mot skrinlegging av samnorskpolitikken

- Reformen av 1959 fikk offisielt navnet *Læreboknormalen av 1959*.
- Hva betydde det? – Den skulle ikke endre reglene for hva som var rett og galt, men den skulle regulere lærebokspråket.
- Var den bare en læreboknormal? – Nei. Det ble kuttet ned på sideformene fra 1938-reformen.

Tilnærming mellom nynorks og bokmål

- Obligatorisk dobbelkonsonant i verb på *-ere* når grunnordet hadde det.
- Før hadde vi for eksempel disse avledningene:

- plass, trafikk *plasere, trafikk*

Etter 1959-reformen:

- plass, trafikk *plassere, trafikkere*

Bare bokmål

- Innskrenkning av jevnstilte former:
- Før: *dogg/dugg, trøtt/trett, mjøl/mel, sein/sen, mage/mave*
- Nå: *dogg [dugg], trøtt [trett], mjøl [mel], sein [sen], mage [mave]*
- Dogg og mjøl er dialektale.

Morfologiske endringer

- Adjektiv og verb med stammeutlyd på diftong fikk enkeltkonsonant i bøyningsendelser med dobbelkonsonant som sideform:

- *grei – greit [greitt], greie – greide [greidde]*

- Mange former på –te i –a/et-verb ble strøket: grøste, danste, stønte

➔ *grøsset, danset, stønnet*. Jevnstilte former som i 1938: *grøssa, dansa, stønna*.

Mottakelsen av 1959-reformen

- Konflikten mellom de forskjellige retningene i skriftspråket fortsatte
- De mest radikale formene blir fortsatt lite brukt.
- Derfor har vi fremdeles to hovedvarianter av skriftspråket:
  1. En varietet basert på de mest moderate formene i 1959-rettskrivningen.
  2. En varietet basert på riksmålsnormalen

- De radikale formene fikk mer vind i seilene på 60-tallet.
- Hvorfor, tror dere?
- Stikkordet er 1968.
- Da fikk vi også en del radikale forfattere.

- Radikale former ble tatt i bruk for å vise klassemessig tilhørighet og solidaritet.
- De rene riksmålsformene (*nu, sprog, efter*) ble etterhvert avleggs.

- «Men gjennom hele 50-, 60- og til dels 70-tallet var det stor strid om bokmålsnormen og om selve grunnlaget for normeringa av bokmålet. Det som først og fremst kjennetegnet situasjonen, var motsetningen mellom en offisiell bokmålsnormal og en konkurrerende, ikke-offisiell riksmålsnormal. Den siste har hatt sin vesentlige styrke i at den er blitt brukt av flere av de større avisene, av den kulørte pressa, av en rekke bedrifter og av enkeltpersoner. Dette har ført til at vi har fått en kløft mellom en fastsatt offisiell norm på den ene siden og en utbredt bruksnorm på den andre siden.» - Kjell Ivar Vannebo.
- http://www.sprakradet.no/Vi-og-vart/Publikasjoner/Spraaknytt/Arkivet/Spraaknytt_2002/Spraaknytt_2002_3_4/Utviklinga_i_bokmaal_1950-2000/

- Vannebo snakker om en strid på 50-tallet.
- Denne striden begynte egentlig i 1929, og ble konsolidert etter 1938-1939.
- Frem til 1938 var det fremdeles fullt samsvar mellom de tradisjonelle/moderate formene, og riksmålet.
- Etter 1938 var det ikke slik lenger.
- Derfor levde en privat norm side om side med den offentlige.
- De største avisene, VG og Aftenposten, brukte den private normen, riksmål.

- De store forfatterne brukte den private normen til langt ut på 60-tallet.
- 68-generasjonen endrer dette: Dag Solstad, Jon Michelet, Jan Erik Vold.
- Alle skriver et relativt talemålsnært bokmål, mer eller mindre radikalt.

- De store avisene: Dagbladet skrev radikalt bokmål og var samnorskvennlig. Vg skrev moderat bokmål. Aftenposten skrev riksmål og anerkjente ikke offisiell rettskrivning.
- Klassekampen ble grunnlagt i 1969. Avisen skrev på radikalt bokmål, men gjorde det for å identifisere seg med sin velgergruppe. De ville ikke fremme et samnorsk skriftspråk.

Radikalt bokmål/samnorsk

- Ofte ligner radikalt bokmål på samnorsk. Frem til circa 1965 kan vi se på dem som synonymmer. Men ikke etter det.
- Hvorfor?
- Samnorsk betegner en politisk styrt utvikling for å forene nynorsk og bokmål.
- Det radikale bokmålet tar i bruk folkelige former som ikke har vunnet innpass i skriftradisjonen. Men det betyr ikke at de som bruker disse formene vil gjøre nynorsk og bokmål til ett språk.

- På den ene siden: flere skjønnlitterære forfattere bruker radikalt bokmål.
- På den andre siden: samnorskpolitikken har vært en fiasko og AP så på den som en byrde.
- Resultat: DNA oppnevner Vogt-komiteen i 1964. I 1966 oppfordrer de til å gjeninnføre mange av de tradisjonelle riksmålsformene. Men det tar mange år.

1981

- Samnorskstrevet på dødsleiet
- Vi har sett at en del tradisjonelle former ble fjernet fra offisiell rettskrivning i 1938 og 1959. I 1981 kommer mange av disse formene tilbake.

Fonologiske endringer:

- Eksempler: *frem, syd, bro, dukke, mave, sen, ren, muld, gulv, mel, grøt.*
- Hva kom ikke tilbake? Disse formene: *sprog, efter, sne, nu, syv* og *tyve* ble ikke tatt opp igjen. I dag blir de heller ikke brukt noe særlig i riksmålet.

Morfologiske endringer i 1981

- Endelse på –en ble tillatt og sidestilt med a-endelse i alle hunkjønnsord

→ *boka/boken, sola/solen, tida/tiden.*

Unntak: særnorske ord og ord som tradisjonelt ble skrevet med a-endelse: *hytta, jenta, øya, kua.*

- -ene-endelse ble sidestilt med –a-endelse i intetkjønn flertall. Nå kunne det hete *dyrene/dyra, årene/åra*. Før 1981 kunne det bare hete *dyra* og *åra*.
- Unntak: det måtte fremdeles hete *barna* og *bena*.

Utviklingen i praksis

- Ifølge Torp har de såkalte faneformene i samnorsk og riksmål gått tilbake. Den riksmålsvennlige Aftenposten har godtatt de fleste offisielle formene. Det utpreget radikale bokmålet har også gått tilbake.